

Nieuwe rapporten geoogst VII: veeruitstoot en herbiciden, roofvogelvervolg in UK

Rob G. Bijlsma

Leendertse P.C., Tinhout B. & van den Burg A. 2023. Herbiciden en veerverlies bij roofvogels. Pilotonderzoek. CLM-publicatie 1179. CLM Onderzoek en Advies, Culemborg.

Iedere lezer van De Takkeling zal ondertussen bekend zijn met het verschijnsel van veeruitstoot bij roofvogels (in het Engels: pinching-off). Daar is nu een vervolg op gekomen, en wel door drie Nederlandse Haviken met veeruitstoot (2x Veluwe, 1x Nijmegen) op gifstoffen te laten onderzoeken op kosten van Vogelbescherming, Triodos Foundation en WRN. De vogels vertoonden de bekende symptomen van verzwarting van pezen en peeskapsels, een verwrongen ligging en bleke kleur van het hart en vlekken op de ventrikels. Dit ziektebeeld lijkt op ochronose (ook bij mensen voorkomend), vaak als gevolg van niet goed functioneren van het enzym homogentisate 1,2-dioxygenase dat een belangrijke rol speelt bij fotosynthese en ontgiftiging van afbraakproducten van aminozuren. In de landbouw worden HPPD-herbiciden gebruikt die dit enzym blokkeren, gevolgd door verstoring van fotosynthese en (het uiteindelijke doel) sterfte van 'onkruiden'. Speelt hetzelfde bij roofvogels?

Levers, nieren, bindweefsel en spieren werden geanalyseerd op honderden soorten van pesticiden. Niet geheel onverwacht werden DDT (of de metabolieten ervan, DDE en DDD), dieldrin, antrachinon, Cis-heptachloor-exo-epoxide en pentachlooraniline aangetroffen, allemaal al geruime tijd verboden (DDT sinds 1973, dieldrin sinds 1984, pentachlooraniline sinds 2002) maar persistent en dus nog steeds overal in het veld aanwezig. In alle drie Haviken werd tembotrione gevonden in lever- en nierweefsel. Het middel is sinds maart 2010 toegestaan als onkruidbestrijdingsmiddel en vindt toepassing in maïs- en vlasteelt. In februari 2023 is de toepassing uitgebreid naar zaden, bloembollen, vaste planten en bomen en struiken. Als remmer van het 4-HPPD-enzym ontregelt het de fotosynthese, maar het wordt ook in verband gebracht met de ziekte alkaptonuri bij mensen (veroorzaker van ochronose). Het zou maar zo kunnen dat het verantwoordelijk is voor veerverlies bij nestjonge roofvogels, omdat de veergroei afhankelijk is van afbraak en opbouw van eiwitten (tembotrione ontregelt eiwit- en aminozuurmetabolisme). Een causaal verband tussen veerverlies en tembotrione is niet aangetoond (maar daar was het onderzoek ook niet voor opgezet). Zeker is wel dat de bevindingen suggestief en zorgwekkend zijn. Dat te meer daar gebruik van het middel sinds toelating minimaal is verzevenvoudigd, iets wat met de bredere toelating vanaf februari 2023 alleen nog maar meer zal worden. Bedenk bovendien dat veeruitstoot bij jonge roofvogels op één geval na uitsluitend op de zandgronden van de oostelijke helft van Nederland werd vastgesteld. Ofwel: het bolwerk van de maïsteelt, precies het gewas waarin tembotrione het vaakst wordt toegepast. De structurele vergiftiging van

de leefomgeving door de industriële landbouw treft alles en iedereen, al zijn de routes van het gif in de voedselketen niet altijd precies bekend. In het verleden is gebleken dat overheid, landbouw en industrie pas in actie komen als mensen gevaar lopen (en zelfs dan schoorvoetend of tegenwerkend). Benieuwd hoe lang het deze keer gaat duren. Plus dat het zaak is alert te blijven op andere middelen met dezelfde uitwerking, al was het maar omdat pinching-off bij roofvogels ook al in de jaren negentig werd geconstateerd (en mogelijk zelfs al in 1978; zie voetnoot 5).

RSPB 2023. Bird crime 2022: Fighting raptor persecution. Royal Society for the Protection of Birds, Sandy.

Roofvogelvervolging is van alle tijden, met een hoofdrol voor jagers. In het overzicht dat de Britse vogelbescherming voor de UK maakte over 2022 blijkt dat eens te meer. Zij registreerden 64 bewezen gevallen, variërend van afschot tot vergiftiging, klapvallen, vertrapping en doodknuppelen van in vangkooien gevangen vogels. De brute wijze waarop een en ander in zijn werk ging, werd in enkele gevallen met verborgen camera's vastgelegd. Helaas werden maar twee jachtopzichters veroordeeld, met boetes van 1200-1300 Britse ponden de man en inbeslagname van geweer, vergunning en telefoons. Een van deze twee vertelde de politie dat alle jachtopzichters roofvogels vernietigen. Hij kon worden veroordeeld doordat zijn DNA op één van vijf doodgeschoten Haviken was gevonden, en zijn DNA-profiel al in het politiebestand zat. De ander was in het bezit van illegaal vergif (inclusief strychnine), had minstens zeven roofvogels gedood en ook nog eens clandestien 3000 jachtvogels losgelaten in een natuurgebied. Helaas gingen ze niet de bak in. De telefoons leverden interessante extra informatie, onder meer plaatjes van een trits gedode roofvogels. Deze mannen gaan prat op hun praktijken en ze worden ervoor betaald, want verreweg de meeste gevallen waren geassocieerd met jacht op fazanten en sneeuwhoenders, de speeltjes waar de rijken zich schietend op uitleven. Buizerd, Rode Wouw, Havik, Slechtvalk en Blauwe Kiekendief werden het vaakst gedood. Ook werden er twee vergiftigde Zeearenden gevonden (gedood met Bendiocarb), een soort die net met veel pijn en moeite was geïntroduceerd. Bij één van de Zeearenden ging ook een jachthond de pijp uit, na te hebben gesnoept van vergiftigd aas.

De uitbraak van vogelgriep leidde tot een afname van het aantal geregistreerde gevallen van vervolging. De vogels werden namelijk wel op HPAI getest, maar bij gebleken vogelgriep niet op gif of afschot (en indien één van meerdere vogels positief testte, werd de rest evenmin op gif bekeken). Bij een negatieve test werd afgezien van vervolgonderzoek op gif en afschot. Daarmee werd politie bewijsmateriaal ontnomen, en kon geen vervolging plaatsvinden. Zoiets kan met een protocol gemakkelijk beter worden geregeld, plus dat wordt opgeroepen om weer te komen tot een monitoring van gifstoffen (zoals rodenticiden) in karkassen van roofvogels, iets wat in het verleden gebeurde maar werd wegbezuinigd. Het massale uitzetten van fazanten, en de grootschalige habitatvernietiging in gebieden waar sneeuwhoenders worden bejaagd, zou ook aan banden moeten worden gelegd.